

יום השואה

1) רמב"ן דברים פרק ד פסוק ב

לא תוסיפו - כגון חמש פרשיות בתפילין חמשה מינין בלולב חמש ציציות, וכן לא תגרעו, לשון רש"י. וכך אמרו בספרי (ראה) ...

ולפי דעתי אפילו בדא לעשות מצוה בפני עצמה כגון שעשה חג בחדש שבדא מלבו כירבעם (מ"א יב לג), עובר בלאו. וכך אמרו (מגילה יד א) לענין מקרא מגלה, מאה ושמונים נביאים עמדו להם לישראל ולא פחתו ולא הוסיפו על מה שכתוב בתורה אפילו אות אחת חוץ ממקרא מגילה מאי דרוש וכו'. ובירושלמי (מגילה פ"א ה"ז) שמונים וחמשה זקנים ומהם כמה נביאים היו מצטערים על הדבר, אמרו כתוב אלה המצות אשר צוה ה' את משה, אלו המצות שנצטוו מפי משה, כך אמר לנו משה ואין נביא אחר עתיד לחדש דבר לכם, ומרדכי ואסתר רוצים לחדש לנו דבר, לא יזו משם נושאין ונותנין בדבר עד שהאיר הקב"ה עיניהם וכו'. הרי שהיתה המצוה הזו אסורה להם, א"כ היא בכלל לא תוסיף עליו, אלא שלא למדנו למוסיף על פי נביא אלא מן הכתוב שאמר "אלה המצות" אין נביא רשאי לחדש בו דבר מעתה ומה שתקנו חכמים משום גדר, כגון שניות לעריות וכיוצא בהן, זו היא מצוה מן התורה, ובלבד שידע שהם משום הגדר הזה ואינן מפי הקב"ה בתורה:

2) תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף יח עמוד ב

דאמר רב חנא בר ביזנא אמר רב שמעון חסידא: מאי דכתיב (זכריה ח) כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה. קרי להו צום, וקרי להו ששון ושמחה, בזמן שיש שלום - יהיו לששון ולשמחה, אין שלום - צום. אמר רב פפא: הכי קאמר: בזמן שיש שלום - יהיו לששון ולשמחה, יש שמד - צום, אין שמד ואין שלום, רצו - מתעניין, רצו - אין מתעניין. אי הכי, תשעה באב נמי - אמר רב פפא: שאני תשעה באב, הואיל והוכפלו בו צרות. דאמר מר: בתשעה באב חרב הבית בראשונה ובשניה, ונלכדה ביתר, ונחרשה העיר.

3) מגן אברהם אורח חיים סימן תקפ ס"ק ט

כתב התניא ביום הששי פ' חקת נהגו יחידים להתענו' שבאותו היום נשרפו כ' קרונות מלאים ספרים בצרפת ולא קבעו אותנו בימי החדש מפני שמתוך שאלת חלום נודע להם שיום הפרשה גורם גזיר' התורה זאת חקת התורה מתרגמי' דא גזירת אורייתא, וגם בשנת ת"ח נחרבו שני קהילו' גדולות באותו היום כמ"ש בסליחו' שחבר בעל השפתי כהן: גם נוהגין להתענות עשרי' בסיון בכל מלכות פולין נהרא נהרא ופשטי' רפא שבריה כי מטה:

4) שו"ת היכל יצחק או"ח סימן סא

(ב) ולענין קביעת תענית לדורות, אם בזה יש חשש של לא תוסיפו לדעת הרמב"ן ז"ל, הנה אם כן קשה גם על ד' צומות, שמא תאמר אלה נביאים תיקנום (עיין ר"ה י"ח), הא גופא קשיא, הלא אין נביא רשאי לחדש דבר מעתה, וע"כ אחת משתי אלה, או שכיון שעתידים להבטל בגאולתן של ישראל, אין זה בכלל לא תוסיפו, שאין זה לעולם, ואין זה דוגמת המצוות שבתורה שהן לעולמי עד, (ועיין ר"ה י"ח ע"ב, אין שלום וכו', אבל ט' באב הלא נקבע בחורבן הבית השני לדורות עד שיבוא בן דוד), וא"כ גם בנדון דידן כך, שיתבטל התענית כשיבוא משיח צדקנו, בב"א, או שהצומות הם חלק ממצות התשובה שהיא נוהגת תמיד, שהרי הרמב"ם אומר כך בריש הלכות תענית, יעוי"ש. ואין זו הוספה אלא התעוררות לתשובה, וא"כ גם בנדון שלפנינו כך. ...

(ה) העיקר לדעתי, שאין כאן חשש לפי דעת הרמב"ן ז"ל, הואיל והכוונה היא לעורר לתשובה, וכלשונו הזהב של רבינו הגדול ז"ל בהלכות תענית פרק ה' הלכה א', יש ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שארעו בהם כדי לעורר הלבבות לפתוח דרכי התשובה ויהי' זאת זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עד שגרם להם ולנו אותן הצרות, שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב שנאמר והתודו את עונם ועון אבותם עכ"ל. וכלום בא חורבן כזה על ישראל מיום שנחרב בית המקדש, מהרה יבנה, וצריך להתעורר בתשובה שנה שנה על אותו החורבן הנורא והאיום שבא עלינו בעונותינו, ונמצא שאין מקום לחשש הנ"ל, ומלבד זאת, להניח את דעת המעוררים הרי אפשר לנו לפרש בלשון הזה, אין קובעין את התענית אלא עד שיבוא ויורד /שמא צ"ל: מורה/ צדק או עד סוף תקופה ידועה (כגון עד שנת תש"ן) אם לא יבוא בן דוד עד אז, ובזה יצאנו אף מידי חששא דחששא.

ואולם הערוני אחד נגדי וזהו: עדיין לא נגמרה המלחמה ומי יודע אפשר שמה שעבר עלינו הוא חבלי משיח, וע"כ יש לנו

לדחות את ההחלטה עד לאחרי המלחמה, נימוק זה יש בו בנותן טעם וראוי לתשומת לב, ובזה הנני ידידו דושת"ו באה"ר ומברכו בכט"ס המצפה לישועה יצחק אייזיק הלוי הרצוג.

5) תשובות והנהגות כרך ב סימן תשכא

שאלה: אם לעשות יום אבל על מליוני היהודים שנהרגו בשואה יש להקדים כאן עובדא שהיה אצל מרן הגריז"ס מבריסק זצ"ל. בשנת תש"ג כשהגיעו לארץ שמועות שריבי רבבות אחינו נשחטים ונטבחים, הרב הרצוג ז"ל בא אל מרן זצ"ל וביקש לתקן על זה יום אבל, מרן זצ"ל התנגד ואמר שאסור להוסיף על ימי האבל, ושאל אותו הנ"ל איפוא זה כתוב, אמר לו הגריז"ס זצ"ל הקינה שאנו אומרים בת"ב על הרוגי מלכות וורמיא ואשפירא שנרצחו בימי אייר וסיון מקונן שם "שימו נא על לבבכם מספד מר לקושרה. כי שקולה הריגתם להתאבל ולהתעפרה, כשריפת בית אלוקינו האולם והבירה, וכי אין להוסיף מועד שבר ותבערה, (אין מוסיפין לעשות יום אבל והספד על הגזירות) ואין להקדים זולתי לאחרה, תחת כן היום לויית אעוררה, ואספרה ואילילה ואבכה בנפש מרה, ואנחת כבדה מבוקר ועד ערב", הרי מפורש דאף שסבלו ונהרגו קהילות קדושות במיתות אכזריות בכל זאת לא תקנו ימי אבל אלא דחו אותם עד ת"ב, כיון שאסור לעשות ימי אבל חדשים. (ומרן זצ"ל אמר לו כל הפיוט בע"פ כדרכו בקודש שהיה אומר קינות וסליחות בע"פ בזכרונו הנפלא) ולא הביא לו מקור אחר לאסור אלא דברי הפייטן, אבל מספיק לו היה בזה להתנגד בתקיפות ליום אבל נוסף.

וכל הדברים הללו אמורים אפילו אם היו מתקנים זאת גאוניים וצדיקים, אבל כאן כל המדברים על כך זהו פרי תעלולים של החפשיים שקבעו יום מיוחד (כ"ז ניסן) ליום אבל, וכמה "רבנים" קיבלו תקנתם ומחניפים אותם ר"ל, פשיטא שאין להשתתף עמהם ח"ו, ועבורנו קיים רק יום ת"ב הכולל בתוכו אבל על כל הצרות והיסורים הריגות ורציחות שאנו סובלים דור דור בעו"ה עד שבקרוב ממש נזכה בעזהש"ת לגאולת עולם אמן.

6) תשובות וכתבים חזון איש סימן קכח באגרות חזון איש (סי' צו)

תשובה בדבר לנהוג אבלות ולקבוע ת"צ על חורבן אירופה ע"פ התורה עניני ההלכה קבועים הם שעיקרן בכתב ופירושן בתורה שבע"פ ואף נביא אין רשאי לחדש עד שמצאו להן סמך בתורה וכשם שהגרעון בכלל נליזה מהתורה כך ההוספה על מצות התורה נליזה מהתורה.

ביסוד זה צריך שאלת חכם אם חייבין לנהוג ז' ימי אבלות על הצרות הנוראות ז' שעברו עלינו אם לא, אם חייבים אין צריך הסכמות ואם פטורים הרי כבר אנו מוזהרים לנהוג בפטור זה מפני שהתורה פטרתן וההצעה להכנס ולקבוע ולשמוע מזבח טוב ולעשות לגזור ולקיים היא כהקלת ראש ח"ו כיסול ההלכה וראוי להסירה מעל הפרק בטרם הועלתה

כן קביעת תענית לדורות הוא בכלל מצוה לרבנן ומה שיש בידינו הוא מזמן שהיתה עדיין נבואה ואיך נעזי פנינו דור שטוב לו השתיקה להרהר כזאת לקבוע דברים לדורות והרי ההצעה הזאת מעידה עלינו כמתכחשים בכל חטאתנו ושפלנו כזמן שאנו מלוכלכים בעוונותנו וכפשעינו דלים וריקים מן התורה וערומים ממצוות אל נא נעכור לגלולות ממנו. נחפשה דרכינו ונשובה וזוהי חובתנו כמו שנאמר הלא זה צום וגו'

7) שו"ת אגרות משה חלק יו"ד ד סימן נו

יא. בטעם שלא תיקנו יום קבוע לתענית ותפילה לזכר הרוגי השואה

ובדבר הגזירות שבעוה"ר נהרגו ערך עשרה פעמים ששים ריבוא ע"י הרשעים היטלער וחבריו ימ"ש, שמהראוי הרי היה צורך איזה יום קבוע לתענית ולתפילה שתמה מע"כ על שעדיין לא נעשה כלום. הנה בקינות שכל ישראל אומרים בתשעה באב, מפורש שמה שלא תיקנו יום מיוחד לתענית ולבכיה על גזירות מסעות הצלב, שהיו הגזירות בכל מדינות יוראפ שגרו שם רוב היהודים, ונחרבו כמה עיירות וכרכים, ונקרא על שם שנת תתנ"ו, וגם בא"י הרגו שם הרבה יהודים, משום דאין לקבוע עוד יום לתענית ולבכי, שלכן צריך להזכירם בקינות דאומרים בתשעה באב על חורבן המקדש. ומאותו טעם עצמו אין לקבוע יום אחד מיוחד גם לגזירות שהיו בזמננו, והוא בכלל כל הגזירות שהיו במשך כל הגלות הארוך הזה.

יום השואה

ולא דמי לגזירות דשנת ה' אלפים ת"ח ות"ט ע"י חמיעלניצקי ראש הקאזאקן, שנהרגו באוקריינא וחלק מפולין, שקבעו שם יום תענית ואמירת סליחות לעשרים בסיון. משום שלא היתה זו גזרה כללית כגזירת הגלות והחורבן, אלא היו רק בחלק מדינה אחת, שהיתה גזירה נוספת על אותן המקומות. וגם גזירה זו דשנת ת"ח ות"ט לא היתה ע"י המלכויות וממילא לא נמשכה מעצם הגלות והחורבן, אלא היתה ע"י המורדים בהמלכות, שלא שייך זה כל כך למה שהיה זה בגלות, מאחר שגם המלכות דאורה"ע הא הגינה על ישראל במה שהיה אפשר בידן. והשייכות להגלות היה רק משום דמאותן החטאים שנתחייבו גלות נענשנו גם בזה. שלכן היה שייך לתקן תענית ואמירת סליחות - ולאותן המקומות לבד. אבל גזירות דהיטלער דהיו על כלל ישראל, דהא היה הולך וכובש מקומות דעיקר ישוב ישראל, ובכל מקום שבא הרג את כל ישראל שהיו שם, והיה בדעתו לכבוש את כל העולם, ולא יכלו לעמוד נגדו עד שריחם השי"ת, הוא גזירת כל ישראל ושייך להחורבן שנמצאנו בגלות, שאין קובעין עוד יום תענית ובכיה כדאיתא בקינות.

8) שולחן ערוך אורח חיים סימן תכט סעיף ב

אין נופלין על פניהם בכל חדש ניסן, ואין אומרים (ח) צדקתך בשבת במנחה, ואין מספידין בו, ואין מתעניין בו להזכיר בצבור; והבכורות מתעניין בו בערב פסח. הגה: גם אין אומרים ה צדוק הדין בכל חדש ניסן. ונהגו שאין מתעניין בו תענית כלל, אפילו יום שמת בו אביו או אמו; אבל תענית חלום, מתעניין.

9) משנה ברורה סימן תכט ס"ק ח

צדקתך - גם אין אומרים בחודש ניסן יהיה רצון שאחר קריאת התורה ואין מזכירין בו נשמות וגם צדוק הדין והקדיש שאחריו אין אומרים.

10) Holocaust Commemoration and "Tish'a be-Av": The Debate Over "Yom ha-Sho'a", Jacob J. Schacter, Tradition: A Journal of Orthodox Jewish Thought, Vol. 41, No. 2 (SUMMER 2008), pp. 171 - 3

Many rationales were—and continue to be—offered by segments of the traditional community in opposition to the establishment of *Yom ha-Sho'a* as a separate day of commemoration for the Holocaust. They include the following:

- 1) The Holocaust is not a unique event requiring its own separate day of commemoration. It is, rather, one more horrible tragedy to be plotted along the continuum of other tragedies that befell the Jewish people throughout history. Although, indeed, more severe than the others, it is part of the same category of tragedies that includes the destruction of both Temples, the Ten Martyrs, the Crusades, and all other Jewish tragedies which are to be commemorated on *Tish'a be-Av*.
- 2) It is inappropriate to commemorate the Holocaust in Nisan, the month of redemption (“*hodesh ha-ge'ula*”), during which time the recital of *tahanun*, fasting, *hazkarat neshamot*, and eulogies are prohibited.
- 3) *Yom ha-Sho'a* is nothing more than the invention of the secular Zionist Knesset, and since when do secularists—and anti-religious ones at that—have any religious authority to establish a day, or anything for that matter, of even the slightest religious significance.
- 4) The official name of this day, *Yom ha-Sho'a ve-haGevura*, as well as its close proximity to the anniversary of the Warsaw Ghetto Uprising preceding it, is offensive because it privileges armed resistance over more spiritual forms of heroism. Genuine Jewish heroism entails living a life of morality, optimism, and hope and maintaining a will to live with human decency in the face of the most unspeakable bestiality, lining up for hours to have one minute with a pair of *tefillin*, smuggling a *shofar* into concentration camps, sharing half a piece of bread with a starving barracks-mate, and more. These are examples of *real* Jewish heroism.
- 5) Its close proximity to *Yom ha-Atsma'ut* following it gives the offensive impression as if the Holocaust was a necessary prelude to the founding of the State of Israel.
- 6) No single once-a-year day of commemoration is necessary for a community that lives with the aftermath of the Holocaust and most appropriately commemorates it through Torah study and observance of *mitsvot* every day of the year.
- 7) A one day commemoration risks falling prey to the “Mother’s Day Syndrome,” where one day of focus masks three-hundred-and fifty-three days of apathy and neglect.
- 8) The traditional Jewish response is not to sanctify the suffering but to focus on the rebuilding of the future.

9) The pain experienced on the single day designated to commemorate the Holocaust would be so sharp and deep that it would result in a major ongoing depression too intense to overcome. This would be contrary to Jewish tradition that places limitations on the mourning experience.

10) Finally, the form of commemoration mandated by Israeli law is alien to Jewish tradition. Secular ceremonies like halting public and private transportation to listen to a two-minute siren, a moment of silence, lowering the flag to half-mast, and sad music are simply imitations of *goyishe* practices (“vapid ceremonies and vain rituals drawn from heathen idolatry”) and not appropriate and are, anyway, ineffective.

11) נפש הרב ד' קצ"ז - ח

משנות השואה ואילך העלו כמה פעמים את ההצעה לקבוע יום אבל מיוחד לחורבן אירופה ותמיד היתה תשובת רבנו עפ"י מה שאנחנו אומרים בקינה לט"ב שנתחברה על קדושי אשפירה ורמיזא ומגנצא המתחילה מי יתן ראשי מים וכי אין להוסיף מועד שבר ותבערה ואין להקדים זולתי לאחרת תחת כן היום בט"ב לוייתי אעוררה ואספדה ואילילה ואבכה בנפש מרה וכו' כלומר דהאכלות דט"ב כוללת בתוכה לא רק האבילות על חורבן הבית, אלא על כל הפוגרמים ועל כל החורבנות של כל שנות הגלות כולה.

12) Halakhic Positions of Rabbi Joseph B. Soloveitchik, Volume 4, page 98

Rav Soloveitchik felt very strongly that we should not create a separate day of mourning for the Shoah. Rather, we should incorporate the Yom HaShoah into our observance of Tisha B'Av. As a matter of fact, when Prime Minister Menachem Begin met with the Rav during a visit to the United States, Rav Soloveitchik convinced the Prime Minister to change the date of Yom HaShoah to the 9th of Av, integrating it with Tisha B'Av.

When Menachem Begin returned to Israel he tried to convince the appropriate authorities to make the change. The Government of Israel decided not to make the change because of pragmatic concerns—the Israeli education system would not have an opportunity to teach about the Holocaust, since Tisha B'Av is observed when Israeli schools are on vacation.

Consequently, the Rav believed that until the change is made we should continue to observe Yom HaShoah on the 27th day of Nissan. For it is better to remember the Holocaust on Yom HaShoah with the rest of the Jewish community than to neglect it entirely. Furthermore, one who studies about the Nazi Holocaust fulfills the Mitzva of remembering what Amalek did to us. For anyone who identifies with the ideology of Amalek (baseless hatred for the Jewish people) has the Halakhic status of Amalek.

13) Holocaust Commemoration and "Tish'a be-Av": The Debate Over "Yom ha-Sho'a", Jacob J. Schacter, Tradition: A Journal of Orthodox Jewish Thought, Vol. 41, No. 2 (SUMMER 2008), pp. 178 - 9

Of all the political leaders in Israel, Begin was probably the one for whom the Holocaust loomed the largest in his personal and political life. He invoked the Holocaust regularly in his public pronouncements and made it a, if not the, central cornerstone of his formulation of the national Israeli discourse during his many decades of public service. He even went so far as to invoke the Holocaust in expressing his support for a law opposing the raising of pigs in Israel, noting that this huge tragedy that claimed the lives of his parents required him to remain true to the values of the Jewish tradition to which they were deeply committed. In the words of his long-time secretary, Yehiel Kadishai, “The Holocaust played a major role in the forming of Begin’s political identity.” It is therefore particularly interesting, in light of R. Lichtenstein’s critique, that it is none other than Menachem Begin who fully agreed with the Rav’s position. He was sworn in as Israel’s Prime Minister on June 20, 1977 and less than two months later acted to eliminate *Yom ha-Sho'a*, a day on which Israeli society had by then been commemorating the Holocaust for close to two decades, and to move the commemoration to the ancient day of *Tish'a be-Av*. In fact, in a speech delivered to the Knesset on August 2, 1977, shortly after returning from his trip to the United States during which he met with R. Soloveitchik, Begin claimed that he was the one who took the initiative to propose that *Yom ha-Sho'a* be observed on *Tish'a be-Av* and that the Rav supported his proposal.